Motion

1980/81:1497

av Lars Werner m. fl.
om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten

I västvärlden är den ekonomiska krisen och arbetslösheten utbredd. Närmare 20 miljoner är direkt arbetslösa, och det beräknas att antalet kommer att öka till 25 miljoner arbetslösa. Kampen mot arbetslösheten måste vara en huvudfråga – kampen mot ungdomsarbetslösheten dess högsta prioritering.

I Sverige var i slutet av år 1980 ca 100 000 ungdomar arbetslösa. Av dessa befann sig ungefär 55 000 i olika former av arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete eller förtidspensionering. Ungdomskullarna fortsätter dessutom att växa, vilket ytterligare kommer att förvärra situationen om ingenting görs.

Regeringens vallöften

I valmanifestet inför valet 1979 gav arbetsmarknadsministerns parti löften om att folkpartiet hade ett program för att lösa ungdomsarbetslösheten. Varken folkpartiet eller regeringen i övrigt har i handling visat att de har ett program för detta. Den kan inte ens göra en riktig analys av orsakerna till ungdomsarbetslösheten eller arbetslösheten över huvud taget. Tvärtom skriver regeringen i årets finansplan att arbetslösheten skall öka och att AMS inte ges medel att möta det ökade trycket. Regeringen har f. ö. övergått från att tala om full sysselsättning till att säga att vi har i internationell jämförelse förhållandevis låg arbetslöshet. Detta visar att regeringens tidigare vackra tal om full sysselsättning aldrig har varit ärligt menat. Detta har också vänsterpartiet kommunisterna hela tiden hävdat, då de åtgärder regeringen vidtagit inte i grunden varit av den arten att de skapat fler jobb.

Ungdomens arbetsmarknadssituation

För ungdomen är den ökande arbetslösheten särskilt allvarlig. Med en ökande arbetslöshet ökar också konkurrensen om arbetstillfällena. Detta drabbar ungdomen då den inte har någon större grad av arbetslivserfarenhet. Ungdomens största problem i Sverige i dag är arbetslöshet och bostadsbrist. Dessa brister skapar en icke acceptabel social tillvaro som starkt medverkar till att ungdomar bryts ned och hamnar i knark- och spritmissbruk.

Regeringen visar i finansplanen inte på någon åtgärd för att bryta den ökande ungdomsarbetslösheten: Inga åtgärder för att skaffa fler jobb. Slopande av möjligheten för ungdom under 18 år att få beredskapsjobb.

Arbetslösheten tvingar skoltrötta elever att gå kvar i skolan, när de hellre vill gå ut på arbetsmarknaden. De halvmesyrer som den "Mogårdska" filosofin skapat löser bevisligen inte problemen. Detta regeringsförslag från våren 1980 har inte förbättrat utan i stället förvärrat ungdomens situation. Provisoriska åtgärder av typ 4 veckors introduktionsprogram och 40 veckors utarmade kurser skapar ingen yrkesutbildning. Däremot har företagen getts gratis arbetskraft i form av en sorts varvning av teori och praktik. Vpk är förespråkare för varvning av teori och praktik, men den får inte bli ett självändamål för att ge kapitalisterna gratis arbetskraft. En varvad utbildning får dessutom inte vara av det korta och provisoriska slag som den "Mogårdska". Många ungdomar har drabbats svårt genom att de inte ges möjlighet till ens ett beredskapsarbete. När regeringen inte förmår att skaffa fler jobb borde den åtminstone ge kommunerna resurser för beredskapsarbeten, som sedan kan övergå till fasta jobb. Den filosofi som regeringen har, nämligen att det går att utbilda bort ungdomsarbetslösheten, är verklighetsfrämmande. Den skapar inga nya jobb, och det är det som behövs.

Vad regeringen tydligen menar med kamp mot arbetslösheten är att de arbetslösa i vårt land som tidigare bara hade sex, åtta eller nio års skolutbildning bakom sig nu skall få en tio- eller elvaårig skolutbildning. De arbetslösa i Sverige kommer att kunna "skryta" med att vara världens bäst utbildade arbetslösa. Med fortsatt förtidspensionering av handikappade ungdomar öppnar sig svindlande möjligheter för den borgerliga regeringens arbetsmarknadspolitik.

Program för 1980-talet

Ett långsiktigt program måste ta sikte på att radikalt förändra nuvarande maktförhållanden. Demokrati på jobben, satsning på alternativ produktion som styrs av samhällets och människornas behov och allas rätt till ett meningsfullt jobb måste säkras. Diskrimineringen av kvinnor och invandrare måste avskaffas, sextimmarsdagen genomföras och satsning på alternativa förnybara energikällor förverkligas. Utbyggnad av de gemensamma nyttigheterna, såsom kollektivtrafik, dag- och fritidshem, sjuk- och långvård samt ett kraftigt ökat bostadsbyggande i främst flerfamiljshus, skapar nya sysselsättningstillfällen. Samhället måste dessutom satsa på nya industrigrenar. Vpk har i en annan motion närmare preciserat hur ett sådant program skall kunna genomföras. Men satsningar på kort sikt måste också till för att råda bot på de akuta problemen.

Kommunala åtgärdsprogram

Konkreta åtgärder för att skapa jobb åt ungdomen måste åläggas kommuner, landsting och staten. Kommunala sysselsättningsgarantier behöver understödjas med statliga medel, där kommunerna förbinder sig att

garantera utbildning för arbete åt ungdomen. Härigenom skulle även de underbemanningar som finns inom vårdsektorn, kollektivtrafiken, dag- och fritidshemsverksamheten samt övrig kommunal service undanröjas. Kommunerna skulle också kunna genomföra landskaps- och miljövårdande insatser.

Med en offensiv politik kan ungdomsarbetslösheten undanröjas. Men för detta erfordras att medel ställs till förfogande och inte, som regeringen förordar, att ytterligare minska bidragen till kommunerna. På det viset skapas ännu större problem, som drabbar kommuner i gles- och avfolkningsbygder särskilt hårt.

Vpk föreslår att staten tar sitt ansvar för den sysselsättningskris som råder och genom olika åtgärder ekonomiskt stöder kommunala insatser för ungdomen.

Beredskapsjobben har ute i kommunerna till viss del ersatt fasta jobb. Den utvecklingen har vpk kritiserat. Åtgärder behövs för att i stället göra fasta jobb av beredskapsjobben. De år som beredskapsjobben har varit av stor omfattning har också visat att det finns jobb som verkligen behöver utföras. Av den anledningen bör medel ställas till kommunernas förfogande, så att beredskapsjobben kan bli fasta jobb.

Företagsutbildningen

Företagsförlagda utbildningar har ökat. Detta har medfört en försvagning av det demokratiska inflytandet genom att de enskilda företagen fått ökat inflytande på de lokala och centrala skolmyndigheternas bekostnad. Utbildningen har blivit snävare för att bättre möta företagens krav om att utbildningen skall helt anpassas till resp. företag. Med en sådan åtgärd låses ungdomen hårdare fast vid det utbildande företaget. Det minskar radikalt ungdomens valfrihet på arbetsmarknaden. Det minskar ungdomens möjligheter att ställa krav på arbetsköparna.

Urvalet av sökande till den inbyggda utbildningen har också knutits till företaget. Härigenom har skolmyndighetens insyn och beslutsmöjlighet minskat. Allsidigheten i utbildningen har ytterligare tunnats ut. Kortkurserna och de s. k. specialkurserna kännetecknas av samma uttunning.

I stället för de åtgärder som regeringen vidtagit ställer vpk följande krav om inriktningen av utbildningen:

1. Skolan skall vara ansvarig för gymnasieutbildningen i alla delar. Företagen åläggs att ställa praktikplatser till förfogande efter anmodan av skolmyndigheten. För utbildningens genomförande på företagen ges fackföreningen uppgiften att övervaka att läroplanen fullföljs och att praktiken blir allsidig.

2. Statsbidragen skall gå till skolan. Företagen skall ersätta praktikanten för utfört arbete. Skolan skall vara den instans som avgör vilken eller vilka elever som skall vara på resp. företag.

3. Fackföreningarna ges vetorätt över vilka företag som inte skall komma i fråga. Detta för att det är facket som bäst känner till vad de olika företagen går för.

Efter dessa principer bör den praktiska delen av yrkesutbildningen kunna genomföras. Varvningen mellan teori och arbete skulle under dessa förhållanden kunna bli meningsfulla. Den lilla försöksverksamhet som pågår med varvning i utbildningen och som regeringen ofta åberopar skulle efter ett sådant mönster kunna avbrytas till förmån för dessa nya riktlinjer.

Lagstiftningen om praktikplatser

För att uppnå de resultat som ovan angivits erfordras att företag genom lagstiftning är skyldiga att ställa platser till förfogande. Som tidigare nämnts bör den lokala skolmyndigheten ges rätten att fastställa vilka företag som blir aktuella. Detta kommer givetvis att växla alltefter elevernas och skolans önskemål.

En ungefärlig gräns för i vilken utsträckning praktikplatser kan komma i fråga bör sättas i likhet med vad som upptas i främjandelagen betr. länsarbetsnämndernas möjligheter att ålägga företagen att anställda handikappade och gamla, dvs. 5 % av det totala antalet anställda.

Arbetsförmedlingens roll

Regeringen har inte i budgetpropositionen föreslagit någon förstärkning av arbetsförmedling för ungdom. Den prutning som de borgerliga partierna förra året gjorde på den av AMS föreslagna ökningen borde inte ha kommit till stånd, utan ytterligare resurser måste ställas till förfogande. Den besparingsiver som regeringen drabbats av medför allvarliga sociala och sysselsättningskonsekvenser. En ökning av antalet arbetsförmedlare är därför nödvändig med speciell inriktnig även på ungdomen. Den grupp ungdom som är värst drabbad av den borgerliga politiken är den med handikapp. Försöken med att utnyttja främjandelagen har inte gett önskat resultat. Fortfarande förtidspensioneras ca 2 000 handikappade ungdomar varje år, och detta i ett land där regeringen skryter med att vi är långt framme materiellt sett. Även för dessa ungdomar fordras speciella resurser för arbetsförmedling.

Obligatorisk platsförmedling

Men en ökning av resurserna på arbetsförmedlingarna är inte tillräckligt. De måste också ges laglig möjlighet att bestämma vem som skall anställas. Det behövs alltså en klar inskränkning av arbetsköparnas gamla självtagna rätt "att fritt anställa och antaga". Detta finns utvecklat i en annan motion till detta riksmöte. En klar fördel med obligatorisk platsförmedling vore att

arbetsförmedlingen på ett bättre sätt skulle kunna placera ungdom och handikappade på de lediga platserna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås[1]

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om ett långsiktigt program för 1980-talet med syfte att lösa ungdomens sysselsättningsproblem och inträde på arbetsmarknaden,
2. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om praktikplatser på företagen i enlighet med vad som anförs i motionen,
3. att riksdagen hemställer hos regeringen om förslag till lag om obligatorisk platsförmedling,
4. att riksdagen uttalar att kommunala åtgärdsprogram bör utarbetas samt att förslag om ekonomiska stödåtgärder bör föreläggas riksdagen i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stockholm den 26 januari 1981

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk) C.-H. HERMANSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk) BERTIL MÅBRINK (vpk)

EVA HJELMSTRÖM (vpk) TOMMY FRANZÉN (vpk)

[1] Se även motion 1980/81:1498.